

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Εισαγωγή στο Κουκλοθέατρο

Ενότητα 1: Εισαγωγή στην τέχνη της κούκλας

Αντιγόνη Παρούση

Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία

Το λαϊκό παραδοσιακό κουκλοθέατρο

Οι κεντρικοί ήρωες του παραδοσιακού κουκλοθέατρου όλων των ευρωπαϊκών λαών, ακόμα και των Ινδιών ή της απόμακρης Κίνας, έχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά: είναι θρασύδειλοι, πεινασμένοι, καυχησιάρηδες, δεν σέβονται τις αρχές και τους νόμους, βοηθούν όμως περιστασιακά τους φτωχούς, ενώ προκειμένου να επιβιώσουν δεν έχουν ηθικές αναστολές. Συνηθισμένοι είναι οι ξυλοδαρμοί, οι καβγάδες, οι συγκρούσεις με τις αρχές, ακόμα και με το διάβολο ή με τον ίδιο το θάνατο. Η εμφάνιση των ηρώων είναι συνήθως άσχημη και οι φιγούρες χαρακτηρίζονται συχνά από ορισμένα δαιμονικά χαρακτηριστικά, που αποκαλύπτουν την εθιμική τους καταγωγή από τα είδωλα.

Κατά τον Β. Πούχνερ, η τελετουργική χρήση των ειδώλων έχει σχέση με το πολύμορφο παραδοσιακό κουκλοθέατρο της νοτιοανατολικής Ευρώπης. Ο ίδιος υποστηρίζει ότι ο δρόμος της εξέλιξης της περνάει από το παιδικό παιχνίδι το οποίο γίνεται ο συνδυετικός κρίκος ανάμεσα στα δύο φαινόμενα. Τις τεχνικές του νευρόσπαστου και τις κούκλες σε κοντάρι τις συναντάμε στις κούκλες του Λαζάρου, ή στα ξύλινα ομοιώματα των χελιδονιών¹. «Παρόλο που η τελετουργική χρήση των ειδώλων δεν εξελίχθηκε παραπέρα, αυτό δεν φαίνεται να είναι τόσο μια πραγματική διακοπή εξέλιξης (από το είδωλο στο κουκλοθέατρο) όσο μια ξενόφερτη, εισαγόμενη επικάλυψη και αντικατάσταση που έγινε με διεθνικές επαφές, σ' ένα ανώτερο επίπεδο του λαϊκού πολιτισμού».² Οι δρόμοι της διάδοσης του λαϊκού παραδοσιακού κουκλοθέατρου σ' αυτό το ανώτερο επίπεδο του λαϊκού πολιτισμού οδηγούν αφ' ενός μεν από την κεντρική Ευρώπη στην Ουγγαρία, στη Γιουγκοσλαβία και στη Ρουμανία, αφετέρου από την Ιταλία στην Ελλάδα.

Ο ελληνικός φασουλής δεν έρχεται από την Ανατολή, αλλά από τη Δύση³. Στην Ελλάδα ήρθε από τα Επτάνησα. Κάποιος Ιταλός κουκλοπαίκτης πρέπει να συνόδευσε έναν ιταλικό θίασο όπερας στα Επτάνησα, να χρεοκόπησε και να αναγκάστηκε να πουλήσει τα ανδρείκελά του. Στην Αθήνα το είδος μεταφέρθηκε γύρω στα 1870. Οι πρώτες παραστάσεις παίχτηκαν στην πλατεία του Θησείου. Είκοσι χρόνια πριν τον εξελληνισμό του Καραγκιόζη⁴ η πρωτεύουσα έχει αποκτήσει ήδη ένα δημοφιλέστατο θέαμα. Αργότερα μερικοί από τους παλιούς καραγκιοζοπαίκτης δανείστηκαν υποθέσεις από το κουκλοθέατρο και τις προσαρμόσαν στο Θέατρο Σκιών ενώ άλλοι, ως πλανόδιοι, έπαιζαν και κουκλοθέατρο. Στοιχεία και μία μελέτη της Μαρίας Βελιώτη σχετική με το λαϊκό θέατρο βρίσκουμε στη συλλογή του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος⁵. Τα αντικείμενα της συλλογής είναι κυρίως κούκλες, σκηνικά και μουσικά όργανα που συνόδευαν τις παραστάσεις. Ανάμεσα σ' αυτά

¹ Έτσι η τεχνική του νευρόσπαστου και η τεχνική της κούκλας σε κοντάρι, δηλαδή οι αισθητικές τεχνικές βάσεις της μαριονέτας και του κουκλοθέατρου, ήδη υπάρχουν σ' αυτά τα παιδικά έθιμα. Αλλαγή θέσεως και κινήσεις από τα χέρια των κουκλοπαικτών βρίσκουμε στις κούκλες του Λαζάρου οι οποίες λικνίζονται στην αγκαλιά ή κρατιούνται και ανεμίζονται πάνω σε ένα κοντάρι. Την τεχνική της μαριονέτας που κινείται με νήματα βρίσκουμε στα ομοιώματα των χελιδονιών που περιφέρονται στους αγερμούς, στις αρχές του Μάρτη, ένα ξύλινο χελιδόνι κάθεται σε μικρή σανίδα και κινείται μπρος-πίσω, έχοντας ένα βάρος που κρέμεται στο λαιμό του, ή στριφογυρίζει στην κορυφή ενός άξονα που περιστρέφεται με το τράβηγμα ενός νήματος.

Β. Πούχνερ, Βαλκανική Θεατρολογία, Καρδαμίτσα, 1994, κ.9, σ.298, 305-310

² Τσοκόπουλος, Γ.Β., ο Φασουλής, Παρνασσός ΙΕ, (1982, σ.214,217. και Β. Πούχνερ, Βαλκανική Θεατρολογία, Αθήνα, Καρδαμίτσα, 1994, κ.9, σ.305-310

³ Β. Πούχνερ, Το λαϊκό παραδοσιακό Κουκλοθέατρο, περιοδικό Δρώμενα, τεύχος 3/4

⁴ Υπόθεση του Β. Πούχνερ, Οι απόψεις για τις χρονολογίες γέννησης, όπως και την καταγωγή του Καραγκιόζη, δίστανται. Οι Έλληνες γνωρίστηκαν με το Θέατρο Σκιών κατά την τουρκοκρατία. Η θεματολογία του προέρχεται κυρίως από ιστορικά γεγονότα, που αφορούν ιδιαίτερα την εποχή της τουρκοκρατίας. Από όλες τις χώρες της Μεσογείου, η Ελλάδα είναι αυτή που θα το ενσωματώσει ολοκληρωτικά στη ντόπια λαϊκή της παράδοση.

⁵ Βελιώτη, Μ., Εθνογραφικά, Πελοποννησιακό Λαογραφικό Μουσείο - Ναύπλιο 1979-80, τ. 2

βρίσκουμε και δέκα κούκλες του Χρήστου Κονιτσιώτη, που είναι ο πρώτος Έλληνας κουκλοπαίχτης για τον οποίο υπάρχουν γραπτές αναφορές.

Όπως αναφέραμε πριν, το κουκλοθέατρο ήρθε στην Ελλάδα από την Ιταλία. Κατά τη Μ. Βελιώτη η πληροφορία αυτή χρειάζεται οπωσδήποτε διασταύρωση, αν και δεν φαίνεται να απέχει πολύ από την πληροφορία που δίνει ο Νικ. Λάσκαρης⁶, πως το κουκλοθέατρο το έφερε στην Ελλάδα “άσημός τις ηθοποιός, αλλά την βοήν αγαθός, ο εκ Ζακύνθου *Ανδρέας Στραβός*”. Η καταγωγή του Στραβού ήταν από τη Ζάκυνθο, πράγμα που ενισχύει την υπόθεση σχετικά με τον τόπο από τον οποίο το κουκλοθέατρο πέρασε στην Ελλάδα.

Ένας από τους πρώτους κουκλοπαίχτες ήταν ο *Μαριδάκης*, με κύριο πρωταγωνιστή των έργων του τον *Φασουλή*. Το κοινό το αποτελούσαν κυρίως ενήλικοι. Ο Σουρής χρησιμοποιεί τους βασικούς τύπους του Φασουλή και του Περικλέτου στις σάτιρες της εφημερίδας του, του *Ρωμιού*⁷.

Οι κούκλες διατηρούσαν τα ιταλικά τους ονόματα : Φακανάπας, Αρλεκίνος, Κόντε - Δένιος, Πουλτσινέλλα, Κάσσανδρος και Κολομπίνα.

Μαθητής του Μαριδάκη υπήρξε ο *Χρ. Κονιτσιώτης*, ο οποίος οδήγησε το είδος σε μία πιο εξευγενισμένη μορφή που γνώρισε μεγάλες δόξες.

Ο Χρ. Κονιτσιώτης, Τσάκωνας⁸ στην καταγωγή, θα πρέπει να γεννήθηκε γύρω στα 1870. Πέθανε το 1928. Παίζει για πρώτη φορά το 1902⁹ στο Λαύριο, με προοπτική να κατέβει στην Πάτρα, πόλη που κατά τον παλαιοπώλη Κ. Σωκαρά, υπήρξε ένα από τα σπουδαιότερα θεατρικά κέντρα του ελλαδικού χώρου στις αρχές του αιώνα μας¹⁰. Ένα κείμενο με τίτλο *τα ανδρείκελα* (1907)¹¹ αναφέρεται στον Χρ. Κονιτσιώτη και έχει να κάνει με μια παράσταση κουκλοθέατρου που παρακολούθησε ο Ξενόπουλος στη Δεξαμενή.¹² Οι ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις πλουτίζουν τα λιγοστά στοιχεία που έχουμε για το κουκλοθέατρο εκείνης της εποχής, οι δε σχολιασμοί του Ξενόπουλου εμπεριέχουν παιδαγωγικές παρατηρήσεις.

«Έως προχθές είχα την ιδέα ότι Παιδικόν Θέατρον- δηλαδή θεατράκι δια παιδιά- εις τας Αθήνας δεν υπάρχει. Από προχθές το βράδυ που ανέβηκα εις την Δεξαμενήν, είδα ότι η ιδέα μου ήτο οικτρά πλάνη», γράφει εντυπωσιασμένος από το γεγονός πως παρόλο που ήταν βράδυ, το θεατράκι ήταν

⁶ Ιστορία του Νεοελληνικού Θεάτρου εκδ. Μ. Βασιλείου & Σία, τόμος Ι Ι, Αθήνα 1939, σελ. 12

⁷ Ο Γ. Σουρής, κατ' εξοχήν ευκολογράφος, στην Εφημερίδα του *ο Ρωμιός* (που την απολάμβανε ο μέσος αστός) έκανε πάντα στίχους, ασκώντας μία επιφανειακή, δημοσιογραφική σάτιρα.

⁸ Τσάκωνες. Μικρή φυλή 8.000 - 10.000 ανθρώπων, που κατοικεί το μεγαλύτερο μέρος της Κυνουρίας (Πελοπόννησος) ανατολικά του Πάρνωνα έως τον Αργολικό κόλπο. Οι Τσάκωνες είναι απόγονοι των Ελευθερολακώνων, μιλούν εκτός από την κοινή γλώσσα, ένα δικό τους τοπικό ιδίωμα, τα τσακωνικά και χορεύουν ένα δικό τους πολεμικό χορό, τον τσακωνικό.

⁹ Κ. Μπίρης Ο Καραγκιόζης - Ελληνικό Λαϊκό Θέατρο, Ν. Εστία 52 (1952)

¹⁰ Μ. Βελιώτη Προφορική συνέντευξη με τον Κ. Σωκαρά, σελ. 1132., ο.π.

¹¹ Η Διάπλασις των Παίδων, τομ. 14^{ος}, αρ. 39, 25 Αυγούστου 1907, σ.307-308, και Επιθεώρηση Παιδικής Λογοτεχνίας, Κ.Δ., Μαλαφάντης, Κουκλοθέατρο και Καραγκιόζης. Τρία σημαντικά λανθάνοντα κείμενα του Γρ. Ξενόπουλου, Σμυρνιωτάκης, 1991, σ.212, 213.

¹² Ο.π., 213

γεμάτο με παιδιά και, όπως επισημαίνει, «πλειοψηφούσαν τα νήπια». Επειδή επρόκειτο για λαϊκό θέαμα οι παραστάσεις δίνονταν βράδυ, πολύ περισσότερο καθώς το κουκλοθέατρο δεν είχε χαρακτηριστεί ακόμα θέαμα για παιδιά. Ωστόσο, η πλειοψηφία των θεατών ήταν παιδιά, γιατί το είδος ήταν ιδιαίτερα ελκυστικό για τις μικρές ηλικίες. Και συνεχίζει: « Το μόνον κακόν είνε ότι παίζει εις την Δεξαμενήν, όπου δεν εμπορούν να πηγαίνουν παρά μόνο τα παιδιά της γειτονιάς, και ότι παίζει νύκτα. Τα παιδιά που πηγαίνουν, χάνουν τα καημένα τον ύπνο των. Και το γέλιο τρέφει το παιδί, αλλά ο ύπνος, νομίζω, το τρέφει περισσότερο». Παρ' όλα αυτά, ο Ξενόπουλος, ιδιαίτερα ευαίσθητος σε ό,τι αφορούσε στα παιδιά, παρατηρεί ότι προτιμάει να βλέπει τα παιδιά στα ανδρείκελα παρά σε άλλου είδους θεάματα. « Τουλάχιστον ο Πασχάλης είναι έξυπνος και σεμνός. Εις πόσα άλλα θέατρα τα παιδιά δεν δηλητηριάζονται με κουταμάρες και ανηθικότητες». Η περιγραφή του θεάτρου που μας δίνει στο κείμενο έχει να κάνει και με τη φήμη του Κονιτσιώτη ως ικανού κουκλοπαίκτη «Τους ξύλινους αυτούς ηθοποιούς κινεί, κρυμμένος απο μέσα, ένας άνθρωπος, - ο περίφημος Κονιτσιώτης- βοηθούμενος από τους δύο υπηρέτας του, και τους κάμνει να παίζουν μίαν κωμωδίαν, της οποίας τα λόγια προφέρει αυτός. Διότι μόνο που δεν ομιλούν τ' ανδρείκελλα του. Όλα τα άλλα τα κάμνουν: ζωντανότεροι και απο τους αληθινούς ηθοποιούς». Το λαϊκό παραδοσιακό στοιχείο ξεχωρίζει στην παρατήρηση: «... και η αιτία ήτο ο Πασχάλης. Αδύνατον να φανταστήτε τι έλεγε, τι έκανε και ...πώς έδερνε! Ποτέ μου εις το θέατρον δεν ήκουσα εξυπνότερα πράγματα, φαιδρότερα, ευθυμότερα».

Υπάρχει η πληροφορία ότι ο Κονιτσιώτης αργότερα παίζει στην Πλατεία Συντάγματος στην Αθήνα, μπροστά σ' ένα πολυάριθμο και εκλεκτό κοινό. Η μεγάλη επιτυχία που γνώριζαν οι παραστάσεις του οφειλόταν στο πλούσιο ρεπερτόριο που διέθετε (διασκευές έργων του Μολιέρου και δικά του έργα), στα θαυμάσια σκηνικά του, τη σωστή κίνηση και την εξαιρετική εμφάνιση των κουκλών του. Πάνω απ' όλα φρόντιζε για το σωστό ντύσιμο του κουκλών. Κύριοι βοηθοί του σ' αυτό το έργο υπήρξαν η γυναίκα και η κόρη του. Ο ίδιος ήταν τέλειος γνώστης της κίνησης της κούκλας και έπαιζε μιλώντας με τσακωνική προφορά¹³.

¹³ «Οι κούκλες του Κονιτσιώτη, που βρίσκονται στο Λαογραφικό Μουσείο Ναυπλίου, τοποθετούνται χρονολογικά στις αρχές του αιώνα μας. Τα στοιχεία που βοηθούν στην παραπάνω χρονολόγηση είναι ο τρόπος χτενίσματος και η προφορική πληροφορία ότι είναι από τελευταίες του. Ειδικότερα θα μπορούσαμε να τις τοποθετήσουμε γύρω στα 1920.

Οι εννέα από τις 10 κούκλες εικονίζουν πρόσωπα και η τελευταία παριστάνει λύκο. Το κεφάλι, η λαβή στη βάση του λαιμού και τα χέρια των κουκλών που εικονίζουν πρόσωπα είναι κατασκευασμένα από ξύλο. Οι γυναίκες κούκλες έχουν φυσικά μαλλιά σε αντίθεση με τις αντρικές, όπου τα μαλλιά αποδίδονται με χρώμα. Οι κόρες των ματιών τους έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Είναι μαύρες χάντρες, όμοιες στην εμφάνιση με την κεφαλή μεγάλης καρφίτσας.

Οι λαβές είναι εξαιρετικά μελετημένες, έτσι ώστε να εξυπηρετούν όσο το δυνατόν καλύτερα τον κουκλοπαίκτη στο κράτημα της κούκλας.

Τα κοστούμια, φτιαγμένα από υφάσματα που χρησιμοποιούνται για το ράψιμο των ενδυμάτων της εποχής, αντιγράφουν πιστά την τότε μόδα”.

Οι ήρωες ήταν :

Ο Πασχάλης, μία προσωπικότητα που αντικατέστησε το Φασουλή του Μαριδάκη. Είναι άσχημος, τυφλός στο ένα μάτι, με στραβό στόμα, αραιά δόντια και τεράστια μύτη. Στο κεφάλι του φοράει φέσι με φούντα που κουνάει επιδεικτικά την ώρα της παράστασης. Είναι ο αντίστοιχος τύπος του Καραγκιόζη στο κουκλοθέατρο. Είναι ψευδός και έρχεται σε σύγκρουση κυρίως με τους πλούσιους. Στις περιπέτειές του συνοδεύεται από το φίλο του Περικλέτο. Μαζί μ' αυτόν προσπαθεί να σώσει καταστάσεις ή να επωφεληθεί από αυτές

Η μουσική στις παραστάσεις του ήταν ζωντανή. Τα όργανα που αποτελούσαν την ορχήστρα ήταν το κλαρίνο, η κορνέτα και τα κρουστά.

Οι κούκλες του Κονιτσιώτη που αγόρασε ο Απ. Καραστεργιόπουλος (γνωστός με το όνομα Μπάρμπα-Τόλιας) είναι οι κούκλες που σήμερα ανήκουν στη συλλογή του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος. Ο Μπάρμπα-Τόλιας, Μακεδόνας στην καταγωγή, ήταν караγκιοζοπαίκτης χωρίς δυνατότητες και η αδυναμία αυτή οφειλόταν στην έλλειψη λαρυγγοφωνής. Αντίθετα είχε μεγάλη επιτυχία στο κουκλοθέατρο. Διακρινόταν για την καλή κίνηση των κουκλών και χάρη και στην τελειότητα της κατασκευής και της εμφάνισής τους, κατάφερε να καθιερωθεί στο αθηναϊκό κοινό.

Λίγο πριν τον τελευταίο πόλεμο λειτουργεί ελληνικό κουκλοθέατρο για παιδιά, «ο Τοσοδούλης», παράρτημα της «Νέας Δραματικής σχολής» του Σ. Καραντινού τρία χρόνια κράτησε η λειτουργία της με ξεχωριστό νόημα και τέχνη.¹⁴

Την ίδια περίπου εποχή εμφανίζεται το κουκλοθέατρο του Γ. Ρώτα. Η κουκλοθεατρική σκηνή του συνδέθηκε με τις δραστηριότητες του Δήμου της Αθήνας. Το 1938 ο Δήμος ιδρύει το Κέντρο Νεότητας και εκεί εντάσσει και το κουκλοθέατρο. Ο Φασουλής κι' ο Ρεβύθης είναι οι κεντρικοί ήρωες της μικρής σκηνής.

Σαράντα πέντε έργα και εκατό περίπου κούκλες αποτελούσαν το θίασό του. Ο Ρώτας τα έκανε όλα μόνος του, όπως και οι προγενέστεροί του караγκιοζοπαίκτες. Έτσι, μεταθέτοντας τον τόνο, μετονομάζει τον Φασουλή του Μαριδάκη σε Φασούλη, που αποτελεί κουκλοθεατρική φυσιογνωμία όχι πια για ενηλίκους μα για παιδιά. Είναι ο τύπος του κωμικού και έξυπνου. Κάνει ζαβολιές και μικροκατεργαριές, πάντα όμως για να βοηθήσει τους συνανθρώπους του. Κρατάει στοιχεία του παραδοσιακού ήρωα, όπως το ξύλο (“Ξυλοκοπούσε τον συμπαίκτη του Ρεβύθη σε κάθε αφορμή που του έδινε”), και φοράει φέσι με φούντα την οποία στριφογυρίζει. Αναπαράγεται δηλαδή το λαϊκό παραδοσιακό δρώμενο, με κείμενο που απευθύνεται στα παιδιά. Εδώ σημειώνεται μια σαφής στροφή προς το κουκλοθέατρο για παιδιά.

Οι κούκλες του Ρώτα δεν έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον σαν κατασκευές. Ο Ρώτας “παίζει κωμωδίες παρμένες από την καθημερινή ζωή με χοντρό γέλιο, πολύ ξύλο και διδακτικό περιεχόμενο”¹⁵.

Την εποχή εκείνη πειραματίστηκαν με το κουκλοθέατρο και μερικοί νέοι όπως ο δημοσιογράφος Γιοκαρίνης.

Ο Γ.Ρώτας συνέχισε την παράδοση με τους ίδιους ήρωες, Αργότερα, εμφανίστηκαν και άλλα κουκλοθέατρα, όπως του Δήμου Αθηναίων, το κουκλοθέατρο της αντίστασης του Ακίλογλου, η Οικ.

χρησιμοποιώντας την πονηριά του. Ο Περικλέτος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αντίστοιχος ήρωας με τον Χατζηαβάτη² του Καραγκιόζη.

Ο Γέρος ήταν ο ήρωας που έπαιζε συνήθως το ρόλο του Αφεντικού. Έχει συνοφρυωμένη όψη, όπου τα βλέφαρα σχεδόν καλύπτουν τα μάτια.

Ο Κατράμης εμφανίζεται σαν “αγαπητικός”, ο γαμπρός που προσπαθεί να ξεγελάσει την υποψήφια νύφη.

Βελιώτη, Μ., Εθνογραφικά, Πελοποννησιακό Λαογραφικό Μουσείο - Ναύπλιο 1979-80, τ. 2

¹⁴ Παϊδούση Ειρήνη, επιλογή απο το έργο της, πρόλογος Φ. Τζωρτζάκη, Αθήνα 1963, σ. 357

¹⁵ . Δαράκη, Π., Κουκλοθέατρο, Αθήνα, Gutenberg, σελ. 44-45

Σοφιανού του Ινστιτούτου Γκαίτε κ.λ.π. Η τέχνη του κουκλοθέατρου άρχισε να απευθύνεται αποκλειστικά στα παιδιά.

Ένα σημαντικό κουκλοθέατρο, *Το Κουκλοθέατρο Αθηνών* (1939-1985), που ιδρύθηκε από την Ελένη Θεοχάρη-Περάκη, διατηρήθηκε επί 45 χρόνια, με τακτικές παραστάσεις για παιδιά. Ξεκίνησε με παραστάσεις που έκαναν στο σχολείο μαθήτριες του Γυμνασίου που συμμετείχαν στην «επιτροπή κουκλοθέατρου», και αργότερα καθιερώθηκε σαν θέατρο για παιδιά.

Το κουκλοθέατρο στην Αντίσταση

Ο κουκλοθίασος «Ζωντανές κούκλες Ζαππείου» δημιουργήθηκε στην Ελλάδα από τον *Νίκο Ακίλογλου*, και τον *Χρίστο Διάτσινο*¹⁶ σε συνεργασία με τον σκηνογράφο Κλώνη και τραγουδιστές απο το Εθνικό Θέατρο (όπως τον Σβορώνο κ.α.). Ο θίασος λειτούργησε με μεγάλη επιτυχία για δύο χρόνια (1934-1935). Η δικτατορία της 4^{ης} Αυγούστου ανέκοψε αλλά δεν σταμάτησε εντελώς τη δράση του θιάσου. Ο Ακίλογλου συνέχισε να δίνει παραστάσεις όπου μπορούσε. Το 1940 επιστρατεύτηκε. Στην εισήγησή του για το κουκλοθέατρο στην αντίσταση αναφέρει: «Ακόμα και στο μέτωπο την Πρωτοχρονιά 40-41 οργανώσαμε πρόχειρα μια γιορτή και ο κάθε φαντάρος ανάλογα με την επίδοσή του κάτι παρουσίαζε¹⁷».

Το καλοκαίρι του 1942 οργανώνει ξανά το θίασο του αρκετές παραστάσεις με αυτοσχέδια θέματα τα οποία κινούν το ενδιαφέρον παιδαγωγών και συγγραφέων. Με το έργο του έργου του Βασίλη Ρώτα *Το πιάνο*, μια παράσταση άρτια και καλοσκηνοθετημένη απ' τον ίδιο, αρχίζει τις τακτικές παραστάσεις σε συνοικίες, ιδρύματα και νοσοκομεία.

Στα 1943 όταν η Εθνική Αντίσταση είχε εξαπλωθεί σε όλη την Ελλάδα δημιουργείται ένας δεύτερος θίασος, με τον οποίο ο Ακίλογλου μαζί με τον *Γεράσιμο Σταυρολέμη* και άλλους επονίτες, ανέβηκαν στην ελεύθερη Ελλάδα σαν κλιμάκιο του τμήματος Μόρφωσης και Διαφώτισης της ΕΠΟΝ. Εκεί, με τη βοήθεια άλλων, άρχισαν μια μεγάλη περιοδεία σε χωριά και πόλεις. Δίνουν ασταμάτητα παραστάσεις με κούκλες κατασκευασμένες απο τον ίδιο τον Ακίλογλου με στρατσόχαρτο και αλευρόκολλα και ντυμένες ανάλογα με την εποχή. Αυτοσχεδιάζουν αντλώντας θέματα απο τα γεγονότα της εποχής. Κείμενα γράφουν ο *Γεράσιμος Σταύρου* και άλλοι επονίτες. Τα εμπόδια και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν δεν αναχαιτίζουν τη δράση τους, το κοινό που παρακολουθεί τις παραστάσεις είναι μεγάλο και τους ενθαρρύνει. Στην εισήγησή του στο Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο, ο Νίκος Ακίλογλου αναφέρει χαρακτηριστικά ότι: «στο αντίκρισμα των κουκλών γινότανε «πανζουρλισμός», όλοι και κυρίως οι μικροί, τα «Αετόπουλα» τον περίμεναν με λαχτάρα. Τον φώναζαν «Βαγγέλη» ή «Κουκλοθέατρο». Σε ένα συνέδριο της ΕΠΟΝ, ένας υπεύθυνος ζήτησε απο «έδρας» ... «ο συναγωνιστής 'Κουκλοθέατρος' να επισκεφτεί τα χωριά μας και να μάθουμε και εμείς να παίζουμε». Ο θίασος σκόρπιζε τη χαρά και το κέφι με τα καλαμπούρια και τις κατραπακιές των ηρώων του, του Γαρίδα, του Χάνου, του Κοκοβιού, του Μπάρμπα-Γιώργου. Τα παιδιά συμμετείχαν στις παραστάσεις και έπαιρναν μέρος με μια ζωντάνια που κατέπλησσε τον καθένα..... «Είναι

¹⁶ Ο Νίκος Ακίλογλου γεννήθηκε στη Μ. Ασία το 1922, και ήρθε στην Αθήνα ως πρόσφυγας με τη μικρασιάτικη καταστροφή. Παρακολούθησε μαθήματα στην «Παπαστράτειο Δημόσια Επαγγελματική Σχολή Παιχνιδιών και Διακοσμητικής». Σαν μαθητής στην προσπάθεια του γραματέα του Ζαππείου Γιοκαρίνη ξεκίνησε μαζί με τον συμμαθητή του Διάτσινο την εκπαίδευσή του στο κουκλοθέατρο.

¹⁷ Ακίλογλου Νίκος, *Το κουκλοθέατρο στην Αντίσταση*, Το παιδικό θέαμα, Εισηγήσεις στο Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο, Επιθεώρηση παιδικής λογοτεχνίας, Δήμος Καρδίτσας, Αθήνα, Καστανιώτης, 1989, σ.108-119.

απόλαυση να παρακολουθείς τη ζωντανία των παιδιών που βλέπουν την παράσταση του κουκλοθέατρου. Δίνουν τη γνώμη τους στις ερωτήσεις των κουκλών και παίρνουν μέρος πολλές φορές μόνα τους με τέτοια ζωντανία, που σε καταπλήσσει¹⁸».

Το κουκλοθέατρο του Ακίλογλου με τη δράση του αποτέλεσε αφορμή να δημιουργηθεί στο Καρπενήσι ένα *παιδαγωγικό φροντιστήριο*, όπως έλεγε, «με τον σκοπό οι απόμαχοι να ξανοίξουν στις πόλεις και τα χωριά». Τα παιδιά πέρα από τα άλλα τους μαθήματα μάθαιναν να φτιάχνουν κούκλες, να γράφουν έργα, να τις κινούν και να τις διακοσμούν. Έτσι μ' αυτό τον τρόπο δημιουργήθηκαν στα σχολεία μικροί κουκλοθίασοι, που συνέχιζαν τη δουλειά με τους δασκάλους τους.

Η εισήγηση του Νίκου Ακίλογλου στο Α' Πανελλήνιο Συνέδριο του Δήμου Καρδίτσας τελειώνει με αυτά τα λόγια: «Σήμερα ξαναθυμήθηκα πάλι την κούκλα μου, και όταν την φόρεσα στα χέρια μου με κοίταζε στα μάτια σαν να μου έλεγε πως αν και είναι άψυχη, έπαιξε το ρόλο της κι αυτή χαρίζοντας στις δύσκολες στιγμές της σκλαβιάς, λίγη ζωντανή χαρά.»

¹⁸ Ακίλογλου Νίκος ο.π., σ. 108,

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση **1.0**

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Αντιγόνη Παρούση. «Εισαγωγή στο Κουκλοθέατρο. Ενότητα 1 Εισαγωγή στην τέχνη της κούκλας – Το κουκλοθέατρο στην Ελλάδα». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: [σύνδεσμο μαθήματος](#).

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

- Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:
- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

